

Musikterapeutiske tilbud til voksne udviklingshæmmede – med udgangspunkt i en stilling som fysioterapeut med udvidet arbejdsområde

Elizabeth Schwartz

Fysioterapeut, musiker, medlem af bestyrelsen i Dansk Forbund for Musikterapi.

Kontakt: elizabeth.mail@gmail.com

Gennem de sidste 13 år har jeg arbejdet i Københavns Amt som fysioterapeut med udvidet arbejdsområde. Målgruppen er voksne udviklingshæmmede, og min stilling er struktureret, så jeg har base i en større fysioterapi med kolleger og en ledende fysioterapeut. Derudover arbejder jeg (de fleste af mine timer) på flere af amtets bo- og dagtilbud, hvor jeg har ansvaret som fysioterapeut. De steder jeg frekventerer fast har et lokale indrettet til fysioterapi, således at fysioterapien så vidt muligt foregår i brugernes nærmiljø. Dette arbejde som fysioterapeut består i behandling, træning, udvælgelse og tilpasning af personlige hjælpemidler til brugerne. I naturlig tilknytning her til giver jeg råd, vejledning og er samarbejdspartner til forældre, pædagoger og personer fra andre faggrupper med tilknytning til brugerne. Jeg er typisk i aktivitet i forbindelse med opmærksomhed og problemer i forbindelse med en brugers fysiske funktionsniveau, adfærd og/eller brugerens personlige hjælpemidler.

Generelt er det absolut nødvendigt at tilrette fysioterapien individuelt, for at den

bliver relevant for den enkelte bruger. Klassisk fysioterapi fungerer ikke, idet jeg hele tiden bliver nødt til at tilrettelægge fysioterapien i forhold til et menneske med et andet kommunikationsniveau, et sansemotorisk anderledes input samt et anderledes psykisk og fysisk funktionsniveau. Jeg planlægger mit arbejde selvstændigt og det faglige indhold er også i høj grad op til mig. Det er med andre ord et arbejde præget af frihed under ansvar - når det skal fortælles rigtig kort.

Jeg har stor interesse for det musikterapeutiske arbejdsområde. Mit engagement i Dansk Forbund for Musikterapi, kurser, bestyrelsesarbejde samt redaktørarbejde, er min primære inspiration. Jeg har i min nuværende stilling mulighed for at kunne tilrettelægge mit arbejde, så det musikterapeutiske felt inddrages. Dette sætter jeg overordentlig pris på og finder det meget relevant at anvende musikterapeutiske metoder i fysioterapien. I det følgende vil jeg fortælle om hovedparten af det arbejde, jeg har inden for det musikterapeutiske område.

På et af Københavns Amts store dagtil-

bud debuterede i foråret 2004 en musik- og bevægelsesgruppe for husets 4 unge kvinder med Rett Syndrom. Ønsket om at starte en sådan gruppe kom fra en af dagtilbuddets pædagoger, som havde hørt at jeg tidligere havde haft en lignende gruppe for kvinder med Rett Syndrom. Pædagogen havde viden, dels fra at have læst det i den svenske Rett forenings tidsskrift, dels i et beskedent omfang at have erfaret det sit daglige arbejde, at det med musik og Rett Syndrom er et værdifuldt udgangspunkt, når man har med denne lille handicapgruppe at gøre.

Ud fra min eksisterende viden om muligheder og positive erfaring med at arbejde musikalsk med kvinder med Rett Syndrom, havde jeg helt klart lyst til at starte et tilbud for dem. Tidsmæssigt var jeg på daværende tidspunkt stillet så heldigt, at det var muligt at indplacere det så det passede både ind i gruppens dagrytme og i mit ugeskema. De fokusområder, jeg gerne ville arbejde med, var at bedre kommunikationen med den enkelte, arbejde med bevidstgørelse hos den enkelte om at have tur-tagning, at kunne vælge i forskellige situationer, finde muligheder for at anvende og eventuelt bryde de monotone håndbevægelser ved anvendelse af musikinstrumenter (typisk mindre percussioninstrumenter).

Efterhånden har der indfundet sig en god struktur med visse faste indholdspunkter i form af en goddagsang og en farvelsang, samt plads til en vis variation med hensyn til, hvad vi foretager os. Eksempelvis kan jeg vælge at tage udgangspunkt i et initiativ eller en stemning hos en eller flere af kvinderne – lade mig og gruppen inspirere i nuet, stadig med det overordnede formål med gruppen for øje. Jeg gør ofte brug af sange med originaltekster eller af kendte melodier. Jævnligt modificeres/improviseres teksten, så den henven-

der sig direkte til eller omhandler; en person, en situation, en handling, en stemning jeg ønsker at henlede opmærksomhed på, betone i en bestemt retning eller at få et svar på. Jeg anvender modificerede sanglege, dels for at bruge og udfordre fysiske og sociale færdigheder, dels for at gøre det i en leg, der måske oven i købet er kendt fra tidligere. Mine egne instrumenter er guitar og stemme. Ud over de fire kvinder med Rett Syndrom deltager 2 pædagoger. Pædagogerne deltager som hjælpere og som forbindelsesled til kvindernes dagligdag. Man kan tale om en slags partnerskab, idet jeg og pædagogerne jævnligt inspirerer hinanden. Gruppetilbudet til disse fire kvinder er en succes – forstået på den måde at der her virkelig er fokus på dem som personer i samspil med musikken. På egne og pædagogerne vegne kan jeg sige at gruppen og det den indeholder opleves og virker som en kilde til ro, som et aktivt sted for opmærksomhed og en ofte forunderlig energi og glæde.

På et andet af Københavns Amts store dagtilbud har jeg gennem cirka 3 år haft et musikterapeutisk tilbud - en rytmikgruppe - til en gruppe af autistisk prægede brugere. Gruppen består af 5 brugere. 1 - 2 pædagoger fra dagtilbudet medvirker som hjælpere og støtter i gruppen og er ligeledes personer jeg kan sparre med. I hverdagen finder pædagogerne det svært at finde velegnede beskæftigelses- og oplevelsesmæssige tilbud til netop denne lille gruppe brugere. Inspirationen for oprettelsen af dette tilbud var et tidligere musikterapeutisk tilbud samme sted. I en af husets faste store grupper prøvede jeg i samarbejde med gruppens pædagoger forskellige musikaktiviteter af og fandt mange muligheder for at gruppen på forskellig måde kunne spille sammen, give plads til hinanden og få mod på og opleve musik aktivt.

Gruppen består som sagt primært af autistisk prægede brugere, hvilket gør gruppedynamikken ret sensibel. Formålet med gruppen er at tilgodese at den enkelte i gruppen medvirker aktivt og har overskuelige valgmuligheder samt at gruppen som en lille enhed fungerer socialt i en overskuelig ramme af krav. Jeg anvender guitar og stemme som primære musikalske styre- og støtteredskaber. Herudover anvender jeg forskellige instrumenter, mest forskellige percussioninstrumenter. Jeg tager udgangspunkt i enkle sange og enkle sanglege. Inden for disse sange og sanglege er der forskellige muligheder for enkle variationer - eksempelvis: forlængelser, enkle improvisationer, eller at anvende samme sang eller sangleg på en ny måde. Der kan introduceres/re-introduceres nye eller tidligere anvendte sange og sanglege. Udgangspunktet for valg af sange og sanglege er det enkle, at den enkelte bruger kan foretage et enkelt valg af en eller anden slags. Jeg skal hele tiden være opmærksom på at tilgodese en passende balance mellem tryghed og udfordring for brugerne i gruppen. In-

strumenterne anvendes og indgår som den enkeltes brugers instrumentale udtryk i en sang, hvor teksten på en eller anden måde understøtter eller har lagt op til dette. Et instrument kan også indgå i en sangleg som en stafet der går rundt og på et givet tidspunkt skal spilles på af den, instrumentet er landet hos. De fysisk prægede sanglege, hvor vi typisk er oppe at stå eller gå handler om at bruge rummet, at bruge kroppen i en enkel sammenhæng samt at gøre det sammen i gruppen.

Gruppen arbejder med mange af de samme ting i meget lang tid. Det hænder stort set for alle i gruppen, at der i de samme ting til stadighed er udfordringer, udviklingsmuligheder, overraskelser og glæder. Eksempelvis at kunne koncentrere sig i længere tid, at kunne vælge nye instrumenter, at kunne mere og være mere personligt eller bedre fysisk med. Det handler samlet om at arbejde tålmodigt og enkelt, så tryghed og udtryk/kommunikation vinder plads hos den enkelte og i gruppen.

Jeg er fysioterapeut, hvilket har en naturlig og en væsentlig indflydelse på det ar-

bejde jeg laver inden for det musikterapeutiske felt. Det kommer til udtryk i mit syn på brugernes fysiske handicap og heraf følgende behov: hvordan det kan tilgodeses, så brugeren fysisk har den bedste mulighed for at kunne være med. Jeg er i vid udstrækning også fremme i skoene i forhold til at

inddrage kropslig aktivitet på den ene eller anden måde, lade brugerens fysiske funktioner være et aktiv i et tilbud, jeg foreslår. Og det er vel også det mest naturlige lige netop i en stilling som fysioterapeut for målgruppen voksne psykisk og fysisk udviklingshæmmede.

Udtalelse fra to pædagoger, der deltager i rytmik-gruppen med autistisk prægede brugere:

Vi ser og oplever:

At rytmikken er en anden måde at kunne kommunikere på og er med til at hjælpe de svagest kommunikerende til at nå ind til deres måde at kommunikere på og til at se, at de rent faktisk har et kommunikationssprog og kan udtrykke sig.

At når denne gruppe af brugere kommer ind under nye rammer vækker det deres sanser og opmærksomhed.

At de svagest fungerende her har et tilbud rettet til dem.

At de får en musikalsk oplevelse og kan bruge sig selv kreativt via musik instrumenterne.

At det er fysisk udfordrende, og der kan brydes grænser for den enkelte bruger, hvad enten det er at klare enkel fysisk kontakt eller at bruge kroppen til at gøre nye bevægelser - det der er svært at gøre med sin krop.

At det er en lille og koncentreret gruppe med fuld opmærksomhed på gruppen og den enkelte bruger.

At få inspiration ude fra vækker både brugeres og personales opmærksomhed, så ny og inspirerende indsigt, motivation og muligheder opstår.

At det er vigtigt at møde genkendelighed via sange, at det er en fast aktivitet, at det er faste mennesker.